

УДК 37.014(09)(477)

В.В. ВОРОЖБІТ, А.І. ІГНАТЬЄВА

ПРАКТИЧНІ ПРОПОЗИЦІЇ Я.П. РЯППО В ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У 20–30-х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано практичні пропозиції Я.П. Ряппо щодо педагогічної освіти в Україні у 1920–1930-ті рр. Вивчення практичного доробку в галузі педагогічної освіти України засвідчило, що Я.П. Ряппо застосував революційний підхід у структуруванні мережі вищих професійних навчальних закладів. Педагог прагнув наповнити всі типи навчальних закладів новим внутрішнім змістом, формами і методами навчання; відкривав факультети політпросвіти, професійної освіти, соціального виховання, сприяв уведенню практик і стажування. Розкрито досвід Я.П. Ряппо щодо організації заочного педагогічного відділу у Харкові.

Ключові слова: Я.П. Ряппо, форма навчання, зміст навчання, факультет, професійна освіта, практика, стажування.

Педагогічна освіта і наука спрямовані на реалізацію державної політики у сфері розвитку загальної, професійно-технічної і вищої освіти. Ефективне вирішення проблеми кадрового забезпечення галузей наукового, промислово-виробничого, громадського життя країни неможливе без формування комплексної системи відтворення позитивних надбань минулого з урахуванням вимог і сучасних потреб суспільства, держави, роботодавців.

У контексті реформування сучасної освітньої галузі особливе зацікавлення викликає період першої третини ХХ ст. Цей історичний період характеризується розвитком суспільних наук, прогресуванням управлінських регуляторів у системі освіти, упровадженням інновацій у структуру загальних і професійних навчальних закладів та зміст освіти, педагогічний досвід. Процес глобалізації освіти, який відбувається сьогодні, має певні історичні аналогії в минулому. У цьому плані доцільно проаналізувати практичні пропозиції Я.П. Ряппо, який брав участь в уніфікації оригінальної і самотутньої освітньої системи в УСРР на початку 1920-х рр.

Сьогодення педагогічної теорії та практики характеризується нагромадженням досвіду, який має стати ґрунтом для побудови цілісної системи. Практичні пропозиції Я.П. Ряппо в галузі педагогічної освіти в Україні у 1920–1930-х рр. розкрито у працях Т.О. Самоплавської, М.О. Супрун, С.М. Філоненко.

Мета статті – аналіз практичного доробку Я.П. Ряппо в практиці педагогічної освіти в Україні у 1920–1930-ті рр.

Як організатор народної освіти, Я.П. Ряппо брав участь у розробці і реалізації заочної форми підготовки педагогів, організації трирічних педагогічних курсів, літніх курсів-стажувань. Критикуючи систему педагогічної освіти в імперських університетах, учительських семінаріях, інститутах, діяч указував на невідповідність такої підготовки реаліям сучасної йому педагогічної дійсності. Серйозною вадою педагогічної освіти він ува-

жав відсутність практичного спрямування в підготовці учителів і викладачів. Наступним недоліком визначав той факт, що “люди науки (професори) у більшості не були педагогами, а педагоги у переважній більшості не були людьми науки” [1].

Паралельно з інститутами народної освіти функціонували вищі трирічні педагогічні курси (на базі колишніх педагогічних семінарій). Це були заклади перехідного періоду, які виконували завдання підготовки працівників соціального виховання. За організацією трирічні курси наближалися до технікумів [3].

В Інститутах народної освіти, за пропозицією Я.П. Ряппо, передбачалося відкриття факультету політпросвіти, де здійснювали б підготовку клубних, бібліотечних працівників-педагогів, ліквідаторів неграмотності. Однак в Одесі такий інститут так і не був відкритий унаслідок нестачі кваліфікованих викладацьких кадрів. У Харкові відкриття комуністичного університету позбавило фінансування інституту марксизму і марксоведення.

Звичайний курс в інститутах народної освіти тривав упродовж 9 триместрів, протягом трьох із них організовувалася практична робота в закладах соціального виховання і професійної освіти. Педагогічна практика студентів проводилася увесь період навчання, починаючи з простих педагогічних спостережень до самостійної відповідальної педагогічної роботи. Педагогічна практика уважалася основою занять в інститутах народної освіти.

Щодо змісту навчальних курсів, факультет професійної освіти передбачав опанування педагогічних, методологічних курсів, необхідних для організації і роботи трудової і професійної школи, основ техніки, економіки в конкретному регіоні, політики того середовища і побуту, де діяла школа, в якій планував працювати учитель [4].

Факультет соціального виховання, за пропозицією Я.П. Ряппо, у змісті мав спиратися на вивчення дитинства, дитячої організації, її зв'язків з навколишньою соціально-економічною ситуацією.

У дослідженні виявлено “Навчальний план педагогічних курсів при вузах”, розроблений за участю Я.П. Ряппо у 1928 р. План містив три частини: а) цикл загальнопедагогічних дисциплін, обов'язкових для всіх факультетів і відділів; б) цикл методик спеціальних дисциплін, що викладалися у профшколах, фабрично-заводських училищах; в) педагогічна практика.

Важливою дисципліною першого циклу, на думку Я.П. Ряппо, мав стати огляд професійно-технічної освіти в Європі та Америці, щоб студенти могли порівнювати системи освіти УСРР, СРСР з певними моментами в системах інших країн. Друга дисципліна – “Система освіти УСРР і РФСРР”, що охоплювала професійну освіту, соціальне виховання, політичну освіту. Далі – “Наука про поведінку людини” з окремим курсом “Юнакознавство”. Наступним був курс “Основи педагогіки та дидактики”. Цей цикл передбачав вивчення основ виробничого навчання й ознайомлення учнів з правилами НОП, засвоєння розділу професіографії і “Організації профшкіл та шкіл ФЗУ”. Як бачимо з викладеного вище, перший цикл загальнопедаго-

гічних дисциплін мав методологічне і виразне порівняльно-педагогічне спрямування. Показово, що загальна психологія не входила до плану, а була елементом змісту курсу “Юнакознавство” [2].

Цикл методик спеціальних дисциплін складався з ретельного аналізу програм зі змісту курсів професійних шкіл і шкіл ФЗУ. Студентам читали лекції про найновіші досягнення в галузі того виробництва, що вивчалось, щоб вони могли компетентно оновити зміст дисциплін і програми професійних шкіл.

Педагогічна практика була постійною наскрізною: спостереження за навчальним процесом у школі (теоретичним і виробничим), ознайомлювальна (з життям установи, її устаткуванням, спостерігання за побутом учителів), визначення міри втоми та інших моментів поведінки учнів. Перманентна практика проходила по декілька годин на тиждень упродовж року. Була також концентрована (1–2 місяці) практика. Обов’язковим елементом педпрактики були настановні та звітні конференції. Зазначимо, що ці пропозиції зберегли свою чинність до цього часу.

Встановлено, що Я.П. Ряппо брав участь у створенні Наркомосвіти Заочного педагогічного вузу (ЗПВ) у Харкові за адресою вул. Артема, буд. № 29, де зараз знаходиться головний корпус Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Дослідженням виявлений незбіг офіційних документів і рукописів Я.П. Ряппо щодо заочної педагогічної освіти. Так, зокрема в рукописі статті “Про заочне навчання вчителів України” педагог власноруч зробив виправлення 1928 р. на 1933 р. Однак ця суперечність істотно не вплинула на змістовий аналіз педагогічного доробку діяча в цьому напрямі.

З Ухвали колегії Наркомосу цей заклад ставив за мету “підвищувати кваліфікацію робітників освіти шляхом заочного навчання”. Вчилися у ЗПВ студенти за передплатою. Обов’язковою вимогою був педагогічний стаж не менше від одного року.

Студенти ЗПВ мали право на: педагогічне консультування, користування лабораторіями закладу для виконання практичних робіт (починаючи з другого року навчання), складання іспитів з курсом чи екстерном, захист кваліфікаційних робіт. Студенти-передплатники ЗПВ отримували посвідчення і залікові книжки. Навчальний процес у ЗПВ здійснювався, як встановлено під час дослідження, за програмами і планами стаціонарних вищих педагогічних навчальних закладів (технікумів, інститутів народної освіти). Передбачалися відділи для підготовки: вчителів-комплексників; викладачів суспільствознавства, природознавства, математики в другому концентрі трудшкіл; вихователів-дошкільників; спонівців (робітників установ соціально-правової охорони неповнолітніх). Термін навчання у ЗПВ тривав 4 роки, але дозволялося завершувати навчання достроково [5].

Заочний педвуз здійснював таку роботу: видання друкованих лекцій з усіх дисциплін курсу педтехнікуму й інститутів народної освіти; видання методичних порадників щодо нормалізації заочної форми навчання; ви-

дання контрольних анкет та збірок завдань для перевірки навчальних досягнень студентів-передплатників; проведення письмових і радіоконсультацій з усіх питань, що стосувалися “підвищення педагогічної кваліфікації студентів-передплатників”. Усі видання студентам надсилалися поштою заздалегідь. Крім цього, студенти отримували розгорнуті бібліографічні вказівки.

Я.П. Ряппо виступав проти залучення до заочної педагогічної освіти недосвідчених молодих викладачів, асистентів. Адже специфіка заочного навчання вимагала від викладачів майстерності, сконцентрованості, уміння дохідливо і наочно подати зміст дисципліни у короткі 8-годинні заняття. Він сам був викладачем для студентів-заочників, указував, що неприпустимо заміняти живу лекцію простим диктуванням конспекту, бо конспекти надавалися студентам-заочникам заздалегідь.

Варто зазначити, що педагог і діяч освіти зобов’язав кафедри розробляти для заочників робочі плани і програми, відповідну методику, що включало калькування, скорочення планів, програм, методик, передбачених для студентів стаціонару. Кафедри мали проводити опитування серед студентів-заочників щодо ставлення їх до способу викладання змісту дисциплін і форм контролю навчальних досягнень окремими викладачами. Сесійна робота мала визначати викладачів-передовиків, гідних преміювання.

Висновки. Аналіз практичного доробку діяча народної освіти дав змогу установити, що Я.П. Ряппо був організатором заочної педагогічної освіти. У практиці роботи наукових установ педагог наполягав на єдності наукової і практичної професійної підготовки, “оскільки кожен професор технікуму та інституту повинен бути науковим робітником, оскільки вузи мали засоби – наукові бібліотеки, обладнані лабораторії” [5].

Перспективним напрямом розробки обраної проблеми є аналіз видавничої діяльності Я.П. Ряппо.

Список використаної літератури

1. Ряппо Я.П. Новый этап реформы педагогического образования / Я.П. Ряппо // Путь просвещения. – 1923. – № 7–8. – С. 20–34.
2. Ряппо Я.П. Об управлении высшей школой / Я.П. Ряппо // Путь просвещения. – 1924. – № 4–5. – С. 18–26.
3. Ряппо Я.П. Про керування вищою школою / Я.П. Ряппо // Студент революції. – 1924. – № 1–2. – С. 5–10.
4. Ряппо Я.П. Технікуми України – здобуття Жовтневої революції / Я.П. Ряппо // Шлях освіти. – 1926. – № 10. – С. 11–18.
5. Про роботу навчальних закладів і про керівництво вищою школою // Постанова РНК СРСР і ЦКВКП (б). – К., 1926. – 36 с.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2013.

Ворожбит В.В., Игнатъева А.И. Практические предложения Я.П. Ряппо в сфере педагогического образования в 20–30-х годах XX века

В статье проанализированы практические предложения Я.П. Ряппо относительно педагогического образования в Украине в 1920–1930 гг. Изучение практического наследия в сфере педагогического образования в Украине дало возможность сделать

вывод о том, что педагог использовал революционный подход в структурировании сети высших профессиональных учебных заведений. Я.П. Ряппо стремился наполнить все типы учебных заведений новым внутренним содержанием, формами и методами обучения; открывал факультеты политпросвещения, профессионального образования, социального воспитания, способствовал введению практик и стажировки. В статье описан опыт Я.П. Ряппо в организации заочного педагогического отделения в Харькове.

Ключевые слова: Я.П. Ряппо, форма обучения, содержание обучения, факультет, профессиональное образование, практика, стажировка.

Vorozhbit V., Ignatieva A. Y.P. Riapo's practical propositions in the branch of pedagogical education in Ukraine in 20–30s of the XX century

In the article there were analyzed Y.P. Riapo's propositions of the pedagogical education in Ukraine in 20–30s of XX century. Studying of practical contribution in the branch of pedagogical education in Ukraine certified that he used revolutionary approach in the structuring high professional education establishments. Y.P. Riapo established departments of political education. These departments gave professional education to illiteracy fighters, club workers and librarians.

The article drew attention to Y.P. Riapo's progressive recommendations on the organization of the social education faculty. Y. P. suggested studying history and psychology of childhood, peculiarities of children organizations, and analyzing the current socio-economic situation.

The article also describes the experience of curriculum development on pedagogical courses. It was established that on Y.P. Riapo's initiative the training plan consisted of three parts: a) a cycle of general pedagogical disciplines required for all faculties and departments, b) cycle special subjects methodologies that were taught in vocational schools, factory schools, c) pedagogical practice.

The article states that Y.P. Riapo participated in the creation of Distant Pedagogical Institute in Kharkov at Artem Street, 29. Now there is the main building of G.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.

The author drew attention to the importance of distance pedagogical education in the heritage of Y.P. Riapo. The educator collected the statistics on students attending part-time courses. He analyzed data on the quality of the summer sessions. Y.P. Riapo believed that the success of distance education depends on the scientific and academic discipline of teachers and students. He demanded that each part-time student took care of his own erudition. Y.P. Riapo tracked the division into primary and supporting literature. The educator supervised such reading with the help of pedagogical dictations and tests, synopses check. The teacher drew attention to the rational scheduling of lectures, consultations, workshops, independent work in libraries and reading rooms.

The article states that Y.P. Riapo opposed the involvement of young inexperienced teachers and assistants into distance pedagogical education. He demanded from teachers unsurpassed skills, concentration, the ability to explain clearly and to visualize the content of the discipline in a short 8-hour classes. He was a teacher for part-time students. Y.P. Riapo stated that it was unacceptable to replace a live lecture with a simple dictation of lecture notes. Y.P. Riapo was first who began to provide lecture notes to students in advance.

The article points out Y.P. Riapo's initiative to conduct surveys among part-time students. He also advised to rely on the wishes of the students in selecting the forms of knowledge control, working out lesson plans, choosing methods of lecture material presentation.

Key words: Y.P. Riapo, forms of education, curriculum, department, professional education, period of training.